

महसूल सेवकांना (कोतवाल) अनुकंपा धोरण
राबविण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे व सविस्तर
कार्यपद्धती प्रसिद्ध करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग,
शासन निर्णय क्र. अकंपा-२०२५/प्र.क्र.६३ /ई-१०
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.
दिनांक :- ७ मे, २०२५

संदर्भ:- महसूल व वन विभाग, शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०२४/प्र.क्र.२९२/ई-१०, दि.७.१०.२०२४

प्रस्तावना:-

महसूल सेवक (कोतवाल) सेवेत असताना दिवंगत झाल्यास किंवा गंभीर आजार, अपघात यामुळे शासकीय सेवा करण्यास वैद्यकीय दृष्ट्या कायमचा असमर्थ ठरल्यामुळे रुग्णता सेवानिवृत्त झाल्यास त्याच्या कुटुंबावर ओढावणाऱ्या आर्थिक आपत्तीत त्याच्या कुटुंबियांना तातडीने मदत मिळण्याच्या उद्देशाने त्यांच्या वारसांना महसूल सेवक (कोतवाल) पदावरील नियुक्तीसाठी असलेल्या अर्हतेनुसार अनुकंपा तत्वावर महसूल सेवक (कोतवाल) पदावर नियुक्ती देणेबाबत संदर्भाधिन दि.७.१०.२०२४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली आहे. सदर शासन निर्णयमध्ये अनुकंपा धोरण राबविण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे व सविस्तर कार्यपद्धती स्वतंत्र शासन निर्णयान्वये ठरविण्यात येईल, असे नमूद करण्यात आले होते. यास्तव, राज्यातील महसूल सेवक (कोतवाल) अनुकंपा धोरण राबविण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे व सविस्तर कार्यपद्धती प्रसिद्ध करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

महसूल सेवक (कोतवाल) सेवेत असताना दिवंगत झाल्यास किंवा गंभीर आजार, अपघात यामुळे शासकीय सेवा करण्यास वैद्यकीय दृष्ट्या कायमचा असमर्थ ठरल्यामुळे रुग्णता सेवानिवृत्त झाल्यास त्याच्या कुटुंबावर ओढावणाऱ्या आर्थिक आपत्तीत त्याच्या कुटुंबियांना तातडीने मदत मिळण्याच्या उद्देशाने त्यांच्या वारसांना महसूल सेवक (कोतवाल) पदावरील नियुक्तीसाठी असलेल्या अर्हतेनुसार अनुकंपा तत्वावर महसूल सेवक (कोतवाल) पदावर नियुक्ती देणेबाबत महसूल व वन विभाग, शासन निर्णय, दि.७.१०.२०२४ अन्वये मान्यता देण्यात आली आहे. सदर अनुकंपा धोरण राबविण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे व सविस्तर कार्यपद्धती या शासन निर्णयान्वये प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

२. महसूल सेवकांकरिता (कोतवाल) अनुकंपा तत्वावर नियुक्तीबाबतच्या तरतुदी खालीलप्रमाणे आहेत.:-

(१) अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र कुटुंबिय:-

(अ) अनुकंपा तत्वावरील नियुक्तीसाठी खालील नमूद केलेले नातेवाईक पात्र राहतील व त्यापैकी एका पात्र नातेवाईकास नियुक्ती अनुज्ञेय राहिल.

(१) पती/पत्नी,

- (२) मुलगा/मुलगी (अविवाहीत/विवाहीत), मृत्यूपूर्वी कायदेशीररित्या दत्तक घेतलेला मुलगा/मुलगी (अविवाहीत/विवाहीत)
- (३) दिवंगत महसूल सेवकाचा (कोतवाल) मुलगा हयात नसेल किंवा तो नियुक्तीसाठी पात्र नसेल तर त्याची सून
- (४) घटस्फोटित मुलगी किंवा बहीण, परित्यक्ता मुलगी किंवा बहीण, विधवा मुलगी किंवा बहीण,
- (५) केवळ दिवंगत अविवाहीत महसूल सेवक (कोतवाल) कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत त्याच्यावर सर्वस्वी अवलंबून असणारा भाऊ किंवा बहीण
- (ब) मृत महसूल सेवकांच्या (कोतवाल) पती/पत्नीने कोणाची अनुकंपा तत्वावर नियुक्ती करावी याबाबत नामांकन देणे आवश्यक राहिल. मृत महसूल सेवकाचे (कोतवाल) पती/पत्नी हयात नसल्यास त्याच्या/तिच्या सर्व पात्र कुटुंबियांनी एकत्रित येऊन कोणाची नियुक्ती करावी याबाबत नामांकन करावे.

(२) अनुकंपा नियुक्तीसाठी विहित पदांची मर्यादा :-

अनुकंपा तत्वावर महसूल सेवक (कोतवाल) पदावर नियुक्तीसाठी, नियुक्ती प्राधिकारी यांच्या अधिनस्त महसूल सेवक (कोतवाल) पदांमधील मंजूर पदांपैकी प्रतिवर्षी रिक्त होणाऱ्या पदांच्या १० % इतकी मर्यादा विहित करण्यात येत आहे.

(३) योजनेची माहिती देण्याची जबाबदारी :-

- (अ) आस्थापना अधिकाऱ्याने अनुकंपा तत्वावर नियुक्तीच्या योजनेची माहिती (योजनेचा उद्देश, पात्र नातेवाईक, अर्ज करण्याची मुदत, शैक्षणिक अर्हता, अर्ज विहीत नमून्यात भरणे इ. माहिती) संबंधित महसूल सेवकाच्या (कोतवाल) मृत्यूनंतर १५ दिवसानंतर संबंधित महसूल सेवकाच्या (कोतवाल) कुटुंबियांना त्वरीत उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. तसेच सदर माहिती मिळाल्याबाबत कुटुंबाकडून पोच घेणे आवश्यक आहे.
- (ब) दिवंगत महसूल सेवकाचा (कोतवाल) पात्र वारसदार सज्जान नसेल तर तो सज्जान झाल्यानंतर एक वर्षाच्या आत अनुकंपा तत्वावर नियुक्तीसाठी अर्ज करू शकेल मात्र तो सज्जान झाल्यावर त्याने असा अर्ज करणे अपेक्षित आहे हेदेखील संबंधित महसूल सेवकाच्या (कोतवाल) कुटुंबाला लेखी कळविणे संबंधित आस्थापना अधिकाऱ्यावर बंधनकारक राहिल.

(४) कुटुंबातील अन्य व्यक्तींचा सांभाळ करण्याबाबतचे प्रतिज्ञापत्र घेणेबाबत:-

अनुकंपा तत्वावर नियुक्ती देण्यापूर्वी संबंधिताकडून दिवंगत महसूल सेवकावर (कोतवाल) अवलंबून असलेल्या कुटुंबातील अन्य व्यक्तींचा सांभाळ करण्याबाबत प्रतिज्ञापत्र घेण्यात यावे. भविष्यामध्ये सदर प्रतिज्ञापत्राचे उल्लंघन झाल्याबाबतची तक्रार संबंधित कुटुंबातील सदस्यांनी केल्यास सदर तक्रारीची चौकशी संबंधित नियुक्ती प्राधिकारी यांनी करावी. चौकशीअंती अनुकंपा नियुक्तीधारकाने प्रतिज्ञापत्राचे उल्लंघन केल्याचे निष्पन्न झाल्यास त्याला सेवेतून काढून टाकण्याची देखील शिक्षा देता येईल.

(५) कुटुंबातील इतर सदस्यांचे संमतीपत्र :-

अ) अनुकंपा तत्वावर नियुक्ती ही कुटुंबातील एकाच पात्र नातेवाईकास अनुज्ञेय असल्याने कुटुंबातील इतर सदस्यांचे ना-हरकत प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक आहे.

आ) ज्या महसूल सेवकांना (कोतवाल) वैयक्तिक कायदानुसार एकापेक्षा जास्त लग्न करण्यास प्रतिबंध नसेल अशा कर्मचा-याच्या एकापेक्षा जास्त पत्नी हयात असल्यास, ज्या पत्नीला किंवा तिच्या मुलाला/मुलीला अनुकंपा तत्वावर नियुक्ती द्यायची आहे त्या व्यतिरिक्त अन्य पत्नीचे देखील ना हरकत प्रमाणपत्र घेणे आवश्यक आहे.

(६) अनुकंपा नियुक्तीकरीता अर्ज करण्यासाठी मुदत :-

(अ) अनुकंपा नियुक्तीसाठी दिवंगत महसूल सेवकाच्या (कोतवाल) कुटुंबातील पात्र नातेवाईकाने सदर महसूल सेवक (कोतवाल) दिवंगत झाल्याच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या मुदतीत संबंधित नियुक्ती प्राधिका-याकडे विहीत नमून्यात परिपूर्ण अर्ज सादर करणे आवश्यक आहे.

(आ) सेवेत असताना दिवंगत झालेल्या महसूल सेवकाच्या (कोतवाल) कुटुंबातील अज्ञान वारसदाराच्या बाबतीत एकाने सज्ञान म्हणजे १८ वर्षांचा झाल्यावर एक वर्षाच्या आत अनुकंपा नियुक्तीसाठी परिपूर्ण अर्ज सादर करणे आवश्यक आहे.

(इ) पात्र वारसदारास विहीत १ वर्षाच्या मुदतीनंतर २ वर्ष इतक्या कालावधीपर्यंत (मृत्यूच्या दिनांकापासून ३ वर्षापर्यंत) तसेच दिवंगत महसूल सेवकाच्या (कोतवाल) अज्ञान वारसदाराच्या बाबतीत तो उमेदवार सज्ञान झाल्यानंतर विहीत १ वर्षाच्या मुदतीनंतर २ वर्षापर्यंत (सज्ञान झाल्यानंतर ३ वर्षापर्यंत) अर्ज सादर करण्यास विलंब झाल्यास असा विलंब क्षमापित करण्याचे अधिकार संबंधित जिल्ह्याच्या जिल्हाधिकारी यांना देण्यात येत आहेत.

(ई) जोपर्यंत अनुकंपा नियुक्तीकरीता आवश्यक असलेली सर्व कागदपत्रे उमेदवारांकडून प्राप्त होत नाहीत, तोपर्यंत त्यांचे नांव प्रतीक्षासूचीमध्ये समाविष्ट करता येणार नाही. ज्यादिवशी संपूर्ण कागदपत्रे प्राप्त होतील त्यादिवशीच त्यांचे नाव प्रतीक्षासूचीमध्ये समाविष्ट करावे.

(७) अनुकंपा नियुक्तीसाठी वयोमर्यादा :-

(अ) किमान वयोमर्यादा - १८ वर्ष

(आ) कमाल वयोमर्यादा - वयाच्या ४५ वर्षापर्यंतच्याच उमेदवारांना अनुकंपा नियुक्ती अनुज्ञेय असेल. त्यामुळे प्रतीक्षासूचीतील उमेदवारांना वयाच्या ४५ वर्षापर्यंत नियुक्ती न मिळाल्यास त्यांची नावे वयाची ४५ वर्ष पूर्ण होताच आवश्यक ती नोंद घेऊन प्रतीक्षासूचीतून काढून टाकण्यात यावीत.

(८) अनुकंपा नियुक्तीसाठी शैक्षणिक अर्हता :-

(अ) महसूल सेवक (कोतवाल) पदासाठी विहित केलेली किमान शैक्षणिक अर्हता ४ थी पास इतकी आहे. त्यानुसार संबंधित उमेदवाराने सदरची शैक्षणिक अर्हता धारण करणे आवश्यक आहे.

(९) अनुकंपा तत्वावर प्रतिक्षासूची ठेवण्याबाबतची कार्यवाही :-

अनुकंपाच्या प्रकरणांच्या छाननीनंतर पात्र उमेदवारांची नावे संबंधित नियुक्ती प्राधिकार्यांनी प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करणे आवश्यक आहे. तसेच, सदर प्रतिक्षासूचीतील माहिती संबंधित नियुक्ती प्राधिकार्यांनी प्रत्येक महिन्यास अद्ययावत करावी.

(१०) अनुकंपा तत्वावरील प्रतिक्षासूचीवरील उमेदवाराचे निधन झाल्यास त्याऐवजी कुटुंबातील अन्य पात्र वारसदाराचा समावेश अनुकंपा नियुक्तीच्या प्रतिक्षासूचीत करणे :-

महसूल सेवकाच्या (कोतवाल) मृत्यूनंतर त्याच्या पात्र कुटुंबियांचे नाव अनुकंपाधारकांच्या प्रतिक्षासूचीमध्ये घेतल्यानंतर त्याच्याऐवजी अन्य पात्र वारसदाराचे नाव प्रतिक्षासूचीमध्ये घेता येणार नाही.

परंतु, प्रतिक्षासूचीवरील उमेदवाराचेच निधन झाल्यास प्रतिक्षासूचीतील उमेदवाराऐवजी त्याच्या कुटुंबातील अन्य पात्र वारसदाराचे नाव अनुकंपाधारकांच्या प्रतिक्षासूचीमध्ये मूळ उमेदवाराच्या प्रतिक्षासूचीतील दिनांकाला घेतले जाईल. मात्र नव्या उमेदवाराचे वय सदर दिनांकाला १८ वर्षांपेक्षा जास्त असावे. जर नव्या उमेदवाराचे वय मूळ उमेदवाराच्या प्रतिक्षासूचीतील दिनांकास १८ वर्षांपेक्षा कमी असेल, तर नव्या उमेदवाराचे नाव त्याला ज्या दिवशी १८ वर्ष पूर्ण होतील त्या दिनांकास घेण्यात यावे.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०५०७१५२९००१३१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावाने,

(संजय बनकर)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई
- २) मा.मुख्यमंत्री महोदय यांचे अपर मुख्य सचिव
- ३) मा.उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे प्रधान सचिव
- ४) मा.उपमुख्यमंत्री (नगर विकास) यांचे प्रधान सचिव
- ५) मा.मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव
- ६) मा.राज्यमंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव
- ७) अपर मुख्य सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक.
- ८) सर्व विभागीय आयुक्त
- ९) सर्व जिल्हाधिकारी
- १०) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र १, मुंबई
- ११) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र २, नागपूर
- १२) निवडनस्ती (कार्यासन ई-१०) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.